

R. J. Boscovich: De continuitatis lege

Kutleša, Stipe

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2003, 2, 110 - 112**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljeni verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:261:254925>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-13**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)



pus” koja nam je do sada već dala nekoliko značajnih prijevoda tekstova kako hrvatskih, tako i svjetskih filozofa. Nadam se da ćemo uskoro imati pred sobom i drugi dio ovoga projekta, dakle

knjigu koja bi obuhvaćala period od 18. stoljeća do danas.

Ivana Skuhala Karasman
Melengradská 6, HR-10000 Zagreb
ivana_skuhala@yahoo.com

Rogerius Josephus Boscovich, *De continuitatis lege / Über das Gesetz der Kontinuität*, Lateinisch und deutsch, Übersetzt und herausgegeben von Josip Talanga, Beiträge zur Slavischen Philologie, Herausgegeben von Wilfried Potthoff, Band 7, Universitätsverlag Carl Winter, Heidelberg 2002, 379 str., 26. sl.

Nakon što je 1996. godine priredio latinsko-hrvatsko izdanje Boškovićeva djela *De continuitatis lege (O zakonu neprekinitosti)* Josip Talanga je priredio i latinsko-njemačko izdanje toga Boškovićeva djela koje je sam preveo na njemački, poprativši ga komentarima, bilješkama i kazalima. Latinsko-njemačko izdanje prilagođeno je njemačkom čitatelju i to u onom dijelu koji se odnosi na popratni tekst (priloge). Svrha ovog latinsko-njemačkog izdanja je u tome da se ovo Boškovićovo djelo učini dostupnim čitateljstvu njemačkog govornog područja. S tim u svezi Talanga u uvodu ukratko donosi Boškovićev životopis i navodi njegova najvažnija djela, ali i neka djela o Boškoviću od 18. stoljeća do danas koja mogu biti zanimljiva njemačkom čitatelju. U komentaru Talanga opširno komentira Boškovićev tekst uz veliki broj historijskih napomena važnih za razumijevanje teksta i objašnjava pojmove koji su bili važni u raspravama osamnaestog stoljeća a koje je Bošković upotrebljavao u svom djelu. Kazalo imena, a posebno stvarno kazalo (s oko osamsto latinskih pojmovi iz Boškovićeve rasprave i njemačkih prevedenica) vrlo su važna pomagala za snalaženje u tekstu. Ova je Boškovićeva

rasprava važna jer u razmatranju problema neprekinitosti prethodi njegovom glavnom djelu *Teorija prirodne filozofije*.

Boškovićeva teorija prirodne filozofije nastala je iz dosljedne razumske analize zakona/načela neprekinitosti (*lex continuitatis*) kao jednog od ishodišta i polazišta te teorije. Zakon/načelo neprekinitosti nije novina koju je Bošković uveo u prirodnu filozofiju. O njemu su raspravljeni Aristotel, Leibniz i mnogi filozofi i znanstvenici 17. i 18. stoljeća. U Boškovićovo doba to je načelo došlo u krizu i o tom se problemu naveliko raspravljalo. Jedan od znanstvenih problema toga doba bio je problem sraza tijela ili prijenos gibanja djelovanjem impulsa. Iako se o tome raspravljalo od Descartesova doba, on je u 18. stoljeću postao toliko važan da je načelo neprekinitosti dovedeno u pitanje. Taj je problem postao test za propitivanje samog načela neprekinitosti. Prihvati li se objašnjenje prenošenja gibanja putem sraza ili impulsom, onda je nužno odbaciti načelo neprekinitosti jer kod sraza dolazi do skokovite promjene brzine tijela koja se sudaraju, a to znači da bi se načelo neprekinitosti narušavalo. Drugačije objašnjenje prenošenje gibanja

bilo je djelovanje na daljinu. Različiti pristupi problemu sraza stvorili su među tadašnjim znanstvenicima dva tabora: jedni su odbacivali načelo neprekinutosti, a drugi ga branili. Bošković je pripao ovoj posljednjoj skupini. Dokazujući i braneći ideju o važenju načela neprekinutosti Bošković je došao do svoje izvorne teorije sila i iz nje izvedene teorije o strukturi tvari. Koji su motivi Boškovića naveli da smatra da načelo neprekinutosti mora biti sačuvano? Ono mora biti sačuvano zbog važenja još fundamentalnijeg načela koje Bošković zove načelo jednostavnosti i sličnoznačnosti prirode (*simplicitas et analogia naturae*). Iz njih Bošković, kako sam ističe, izvodi zakon neprekinutosti.

U svojoj raspravi *De continuo lege* Bošković se poziva na raspravu o tom pitanju kod Aristotela, Leibniza, Bernoullija, Maupertuisa i drugih. Taj su problem u povijesti filozofije i znanosti najdetaljnije razradili Aristotel i Leibniz te sam Bošković, a nakon njih mnogi matematičari među kojima istaknuto mjesto zauzima njemački matematičar Dedekind. Postoji više izričaja načela neprekinutosti kao npr. kod Leibniza: *Natura non facit saltus* (Priroda ne čini skokove), *Nihil in natura per saltum fieri* (Ništa se u prirodi ne dogada skokom) itd. Bošković u svojoj analizi pokazuje da načelo neprekinutosti mora biti sačuvano kako u geometriji tako i u prirodi. Rasprava *De continuo lege* posvećena je upravo tim dokazima. Tematiziranje o neprekinutosti u geometriji dovelo je Boškovića do zaključaka koje je ponекad izričito izrekao, a ponекad samo naznačio. Kasnije su neki od tih problema razrađeni i došlo se do rješenja koja su bila na tragu Boškovićevih ideja.

¹ Nekoliko radova i samostalnih djela iz područja socijalne i kulturne antropologije objavio je u nas Nikola Skledar, profesor socio-kulturne antropologije Filozofskog fakulteta u Zadru. U izdanju Hrvatskog filozofskog društva izašle su njegove dvije knjige koje predstavljaju uvode u antropologiju. To su *Covjekov opstanak: uvod u antropologiju* iz 1996. i *Osnovni oblici covjekova duha i kulture: uvod u antropologiju* (II. dio) iz 1998. godine.

U tom se smislu Boškovića može smatrati začetnikom nekih novih smjerova u matematici.

Bošković je zakon neprekinutosti dokazivao na dva načina: induktivno i metafizički. Ti dokazi pokazuju veliku Boškovićevu domišljatost i izvornost. Postojale se i kritike na račun tih Boškovićevih dokaza. On je odgovarao na te kritike. Unatoč navodnim slučajevima kršenja kontinuiteta Bošković je ostao uz svoje stavove koji dokazuju da se zakon neprekinutosti mora očuvati. Najvažnija je posljedica prihvaćanja zakona neprekinutosti, a to je srž Boškovićeve teorije, da ne može biti neposrednog dodira među tijelima. Da bi to bilo moguće morao je postulirati neki uzrok koji zabranjuje neposredan dodir. Bošković ga naziva odbojnom silom koja zabranjuje dodir među česticama tvari. Pri tome se neprekinutost nužno očuvava. Na samom kraju rasprave Bošković ukratko iznosi osnove svoje teorije odbojno-privlačnih sila i strukture tvari čija će detaljna razrada biti predmet njezine *Teorije*.

Boškovićeva rasprava *De continuo lege* jedna je iz niza njegovih rasprava koje prethode njegovu glavnom djelu *Teorija prirodne filozofije* po kojem je Bošković u svijetu najpoznatiji. Posljedice njegove teorije i danas su aktualne u najnovijim fizikalnim teorijama o strukturi tvari. Stoga objavljuvanje ove rasprave na njemačkom jeziku nudi mogućnost boljeg upoznavanja kako s genezom Boškovićevih ideja tako i s Boškovićevom aktualnosti u suvremenoj znanosti i na koncu s vrednovanjem Boškovićeva cijelokupnog mišljenja u sklopu europske i svjetske filozofske i znanstvene baštine.

Stipe Kutleša
Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54,
HR-10000, Zagreb
kutlesas@yahoo.com